

Antwoord- en informatieblad voor de leerkracht bij het werkblad 'Thuis bij Ridder Hessel'

Woorden die bij een kasteel horen omcirkelen. Antwoorden:

Toren: een kasteel hoeft niet per sé een toren te hebben maar het is wel handig als uitkijkpost!

Haardvuur: Er was natuurlijk geen elektriciteit of gasleiding, dus de vertrekken werden apart verwarmd door een vuur in een haard. Dat betekent dat er ook een rookkanaal moest zijn. Niet elk vertrek had dat, dus in sommige kamers was het in de winter steenkoud. Men had de gewoonte slechts of twee vertrekken te verwarmen, en daar zat iedereen dan ook bij elkaar. Misschien was het wel heel fijn om keukenmeid te zijn, dan zat je tenminste warm.

Fakkel (of toorts): een stok met een vettig prutje erop dat kan branden. Meestal stinkt het. Kaarsen bestonden ook maar die waren erg duur en dus niet in elke kamer aanwezig. In de winter was een kasteel of stins gewoon erg donker. Je deed niet even een lamp aan, je moest een fakkel of kaars neerzetten. Ook oppassen dat er geen brand uitbrak!

Baksteen: Als je een huis/stins/kasteel van baksteen kunt bouwen ben je rijk. Het is mooi als je dat kunt laten zien, en bovendien is het steviger en minder brandgevaarlijk dan hout.

Gracht: veel kastelen hebben een gracht, de meeste stinzen in Friesland niet. Een gracht is een mooi verdedigingsmiddel. Zie er maar eens over te komen als de ophaalbrug dicht is!

Ridder: Niet op alle kastelen woonden ridders. Een ridder werd je alleen als een vorst (koning, koningin bijvoorbeeld) jou tot ridder sloeg. Ook een niet-ridder (graaf, hertog, jonkvrouwe) kon in een kasteel wonen, als ze maar genoeg geld hadden.

Muur: Muren zijn voor kastelen heel belangrijk! Hoe dikker hoe beter en soms hebben ze kantelen en schietgaten. In de Martenastins zijn de muren 60-70 cm dik. Dat is veilig. Muren zijn bij voorkeur van baksteen.

Wenteltrap: die vind je in een toren. Afkomstig van het woord 'wentelen' dat draaien betekent.

Kleding:

Onderbroek: In de middeleeuwen dragen de mensen geen onderbroek, maar

een lang hemd, eigenlijk een soort lange blouse, die bij de vrouwen tot de knieën komt en daaroverheen gaan vele rokken. Bij de mannen verdwijnt het lange hemd in een soort losse kousen of een legging. Het zal best wat hebben getoicht misschien.

Zwaard: Niet voor iedereen weggelegd, maar in Friesland hadden alle vrije boeren een zwaard, omdat ze moesten helpen hun heer te verdedigen. De heer was rijk, soms van adel, soms ook een ridder, hij had zeker een zwaard.

Ring: Alleen voor priesters in de kerk, en voor rijkaards. Gewone mensen hadden geen geld om ringen te dragen en trouwringen kenden ze ook nog niet.

Jurk: Jurken waren bekend, maar meestal droegen vrouwen (rijk of arm) een losse rok (met nog een aantal rokken eronder) en een los jasje erboven dat je een lijf noemt. Omdat het soms van dezelfde stof was lijkt het op een jurk.

Broek: bestond in de middeleeuwen nog niet, mannen droegen hele lange kousen die je met een veter aan een riem kon knopen, of een soort legging. Er zat vaak geen rek in, dus het zal best geslobberd hebben.

Helm: voor ridders die een toernooi spelen, op het slagveld is een helm al erg onhandig

Mantel: De jas van de middeleeuwen

Schoenen: geen sneakers! Schoenen waren simpele leren schoenen, met leren veters. Als de straat erg modderig was droegen ze er soms houten schoenen onder. Die noem je trippen.

Kraag: Alleen voor zeer rijke mensen. Kragen werden gemaakt van dure witte stof, soms van kant, er gaan vele meters stof in, en daarom is het zo duur.

Ze drinken bier! Weet je waarom? Water is **v i e s**

Door het brouwproces van het bier werd het gebruikte water schoner. Bier was dus beter. Maar: de allerarmsten dronken wel water. Zo vies als wij denken dat het water was, zal het niet geweest zijn. Er waren nog niet zoveel vervuilende fabrieken en voor huisvuil waren vaak wel regels. Je mocht niet alles in het water kieperen, zoals we vaak denken.

Ze eten veel pap en groente want dat is niet zo duur. Ze eten weinig brood, vlees en vis want dat zijn dure boodschappen.

Waar spelen ze mee? Er waren geen speelgoedwinkels in de middeleeuwen. Speelgoed moest je zelf maken. Alleen hele rijke kinderen kregen speelgoed dat door een vakman was gemaakt, een mooie pop bijvoorbeeld. Verder moest je maar hopen dat je ouders een beetje handig waren. Je kunt natuurlijk met

alles spelen: botjes, stukjes hout (tol), gebakken klei (dobbelsteen), steentjes, dingen uit de keuken...

Wat hoort bij wie (en wat achtergrondinfo)

Klok: in de middeleeuwen waren er geen klokken en er was geen standaardtijd want men keek naar de stand van de zon. Daarom was de tijd overal een beetje verschillend. Om tijd bij te houden (bijvoorbeeld bij het koken) had je

zandlopers

Pillen: waren er nog niet in de middeleeuwen. Een rijkard kon wel een poeder betalen dat een chirurgijn of echte dokter voor hem/haar kon maken tegen een pijntje. Dat was dan gemaakt van kruiden en dingen uit de natuur. Maar echte pillen, nee. Veel mensen zullen dus ook de hele dag met allerlei pijntjes hebben rondgelopen, want er was niet altijd veel aan te doen.

Lolly: niet bekend in de middeleeuwen. Er was wel snoep, want suiker was bekend, maar dat was voor de allerrijksten. Minder rijke mensen gebruikten honing om iets zoet te maken.

Paraplu: niet bekend in de middeleeuwen.

Schrijfveer: om in de inkt te dopen en daarmee te schrijven. Niet iedereen kon schrijven, lezen was al heel wat om te leren.

Leren puntschoen: een simpele schoen die toch al heel wat kostte. De arme mensen liepen op blote voeten.

Boek: Boeken waren voor de priesters in de kerk en verder voor de allerrijksten, want in de middeleeuwen zijn alle boeken nog met de hand geschreven en ingekleurd en dat kost veel tijd en ook veel geld. Bijna alle boeken in de middeleeuwen in Nederland gaan over het Christelijk geloof.

Kam: van hout of van bot. Veel mensen hadden wel een kam.

Aardappel: In de middeleeuwen onbekend. De aardappel komt uit Zuid-Amerika en is pas rond het jaar 1600 naar Nederland gekomen. Toen waren de middeleeuwen al voorbij.

De middeleeuwse schoolklas (laat de kinderen eerst zelf kijken en dingen verzinnen):

Op een middeleeuwse school was vaak maar een klas en alle leeftijden zaten door elkaar. Er was geen schoolgebouw. De klas zat in de schuur of stal van de meester. Ze kregen les per kind: iedereen kreeg een opdrachtje en dat werd nagekeken door de meester. Het kostte geld dus de armste kinderen gingen niet naar school maar werkten al. De meester kon lezen, vaak schrijven en in elk geval rekenen. De kinderen leerden er niet zoveel als nu. Ze moesten

kunnen tellen en rekenen en lezen en een beetje schrijven. Plaatjes kijken en begrijpen wat erop staat was ook een soort lezen, vond men. De meester werd vaak slecht betaald en had niet zoveel aanzien. Als de kinderen stout waren mocht hij ze een mep verkopen. Als de kinderen een jaar of 12 waren moesten ze meestal werken en stopten ze met school.

Rijke kinderen gingen vaak naar een speciale school: de Latijnse school. Hier leerden ze lezen, schrijven en rekenen en Latijn. Die taal moesten ze goed leren om daarna naar de universiteit te kunnen.